

Elnöki beszámoló

az MTA 195. közgyűlése 2022. május 2.

Tisztelt Akadémikustársaim, tisztelt Közgyűlési Képviselők!

Vezetőtársaimmal néhány hónap híján két éve vagyunk hivatalban. Hároméves mandátumunk félidején túl a Közgyűléssel szembeni beszámolási kötelezettségemtől függetlenül is illő, hogy visszatekintsek, és értékeljem, mennyiben sikerült megvalósítani az elnöki koncepciómban tett vállalásokat.

A vezetőváltás idején az Akadémia igen nehéz helyzetben volt. Rendkívüli veszteséget voltunk kénytelenek elszenvedni, kutatóhálózatunkat és 3000 kutatónkat elcsatolták, pályázati és egyéb forrásainkat átcsoportosították. A méltatlan és hosszúra nyúlt küzdelemben megrendült közéleti befolyásunk és sok tudósunk alkotó energiája is felőrlődött.

Nem sérült azonban az Akadémia morális integritása, és ahogyan azt a tavaly általunk kezdeményezett közvélemény-kutatás is kimutatta, nem változott a tudomány, a tudósok társadalmi megbecsültsége: továbbra is valamennyi közintézményt, foglalkozást megelőzzük – ideértve az orvosokat, sőt a papokat is –, bármely társadalmi csoport véleményét kérdezik is. Ez a bizalmi tőke az, amelyre bátran építhetünk és építünk a jövőben is.

Az új helyzet új stratégiát igényelt, amelyhez kiváló alapul szolgált az Akadémia 2019 decemberében elfogadott küldetésnyilatkozata. Néhány hónappal később az új vezetés megválasztásával és elnöki koncepcióm

elfogadásával megkezdődhetett annak a programnak a megvalósítása, amelynek központi eleme az egyedülálló, hazai és határon túli tagokat is magában foglaló, 18 000 fős köztestületünk aktivizálása, az Akadémia társadalmi és szakpolitikai szerepvállalásának, láthatóságának javítása, tevékenységének kiterjesztése volt.

Hosszú távú céljaink és új szakmai programjaink megvalósításához kormányzati kapcsolataink újraértelmezésére, új együttműködési stratégia kiépítésére volt szükség. Ezt a nemzeti érdekek és a tudomány iránti elkötelezettség mentén formálódó partnerséget erősítette meg az akadémiai költségvetés bővülése. Költségvetési támogatásunk 2021-ről 2022-re 7,3 milliárd forinttal bővült. Ez, ha hozzáadjuk a Lendület-pályázat az ELKH-tól visszakapott 3,4 milliárd forintos összegét, azt jelenti, hogy szinte pontosan megkétszereződött a támogatás, ami az Akadémia történetében páratlan növekmény. A jelentős többlettámogatás egyben komoly felelősség is, hiszen csak kisebb részben fordítjuk meglévő feladataink magasabb színvonalú ellátására. Döntően új, idén induló programokra kértük, melyek közül néhányat csak felsorolásszerűen említenék, másokat, amelyekben jelentős előrelépés történt, részletesebben bemutatok.

Felmenő rendszerben megdupláztuk a **Bolyai-ösztöndíjak** összegét, 1 milliárd forinttal megemeltük az **EISZ** program költségvetését, így sikerült megőriznünk a magyar kutatóhelyek közös folyóirat-beszerezésének példaértékű rendszerét. Megerősítettük és bővítettük szakmai és pályázati programjainkat, félmilliárd forinttal, 3,5 milliárd forintra emeltük a **Lendület**-pályázatok keretét, és amit tavaly még nem említhettem: új, **nagy kockázatú** kutatásokat finanszírozó pályázatot indítottunk **poszt-COVID** témában.

Területi bizottságaink költségvetését 2022-től évi 85 millió forinttal tudtuk megemelni. További fejlesztésük fontos eleme stratégiánknak, hiszen köztestületünk kinyújtott karjaiként alapvető fontosságúak az osztályok munkájában, központi programjaink működtetésben és saját kezdeményezéseik révén a helyi tudományos élet szervezésében.

Mindeközben nagy várakozással készülünk 2025-ben Akadémiánk fennállásának **200 éves évfordulójára**, amely terveink szerint nemcsak az MTA, de az egész magyar tudományosság ünnepe is lesz. Ezzel párhuzamosan az elmúlt években egyre intenzívebbé vált a **Székház rekonstrukciójára** való felkészülés. Azzal, hogy több szakaszra bontottuk a tervezést és kivitelezést, valós esély van rá, hogy kormányzati támogatás mellett a bicentenáriumi ünnepsorozat már egy részben felújított Székházban rendezzük meg, és a felújított harmadik emeleten ismét méltó helyre kerüljenek Művészeti Gyűjteményünk kincsei. Erről még hallunk a későbbiekben.

Elnöki programom része olyan társadalmi és nemzetstratégiai prioritásokhoz kapcsolódó kutatási programok indítása, amelyekben kiemelkedő hazai tudományos háttér áll rendelkezésre, és amelyek közvetlenül kapcsolódnak az Akadémia küldetéséhez, egyéb programjaihoz. Néhány héten belül kiírásra kerülnek, már csak a finanszírozás és elszámolás technikai részleteinek kidolgozása van hátra. Négy témában, összesen évi 3 milliárd forint támogatással a következő nemzeti programok indulnak el:

- Akadémiai programként folytatódik a Nemzeti Agykutatási Program harmadik szakasza, amelynek fő törekvése az agy ép és kóros működésével összefüggő társadalmi szükségletek mielőbbi kielégítése a tudományos kiválóságra alapozva.

- Nemzeti program indul a stratégiai jelentőségű technológiák és a fenntarthatóság összehangolására, amely épít az Akadémia Nemzeti Víz tudományi Programjára és a Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság ajánlásaira.
- A tudomány a magyar nyelvért nemzeti program olyan kutatásokat fog támogatni, amelyek nyelvi örökségünk egész történelmi településterületünkre kiterjedő megőrzésére, másrészt a modern technológiák anyanyelvünk művelésének szolgálatába állítására irányulnak.
- Nemzeti programként a kormánnyal együttműködésben folytatódik a nemzeti poszt-COVID-stratégia és pandémiás terv tudományos megalapozása.

Részletesebben térnék ki programom azon elemeire, amelyekben jelentős előrehaladást értünk el az elmúlt egy évben. Ezek az **Akadémia mint a nemzet tanácsadója**, a **Középiskolai MTA Alumni Program** és az **MTA Kiváló Kutatóhely minősítés**.

1. A **kormányzati kapcsolattartás** nagyon intenzívvé és sokoldalúvá vált. A kölcsönös tájékoztatás megelőz félreértéseket, konfliktusokat, lehetővé teszi az egyeztetést, az érintettek bevonását. A kapcsolati háló a rövid távú ügyek mellett a hosszú távú együttműködések lehetőségét is kínálja. Ez biztosítja a „nemzet tanácsadója” szerep érdemi betöltését, a szakpolitikai döntéshozatal támogatását. Stratégiai feladatunk abból adódik, hogy a kormány jól érzékelhetően felértékelte a kutatás-fejlesztés-innováció és a felsőoktatás szerepét a nemzetstratégiában, és erőteljes lépéseket tesz víziója megvalósítására. Ez alkalmazkodásra készíti a terület szereplőit, így az Akadémiát is. Arra törekszünk, hogy az alakulóban lévő kormány erőteljesen bevonjon bennünket a tudománypolitika, a kutatásszervezés tervezésébe és értékelésébe.

Jelentős feladatokat is készek vagyunk elvállalni, például aktív részvételt az alap kutatás kutatói életpályához igazodó, önálló és független finanszírozási rendszerének kialakításában és működtetésében. A kormánnyal, a kutatóhálózatokkal, egyetemekkel és az ipari kutatóhelyekkel együttműködve hangsúlyosan támogatni kívánjuk a minőség alapú és hatékony KFI együttműködések, a résztvevők integritását érintetlenül hagyó hálózatosodást, az emberi, finanszírozási és infrastrukturális erőforrások szabad elérhetőségét. Egy közjót és közérdeket hatékonyan szolgáló nemzeti KFI rendszerhez az állam, a tudományos intézményrendszer és az innovatív gazdasági szereplők közötti kölcsönös lojalitás, partneri viszony szükséges. Az Akadémia aktívan törekszik erre.

A **tanácsadás** sajátos tevékenység, amely megkülönböztetendő a többi, tudományos kompetenciát igénylő tevékenységtől. Az **Akadémia** „**nemzet tanácsadója**” szerepe nemcsak a politika, a kormányzat, az állam, hanem a társadalom és a gazdaság egészére is értendő. Az Akadémiának mindenkor objektív, hiteles, elfogulatlan és független nemzeti intézményként, a politikai harctér fölé emelkedve, de a való élettől el nem szakadva, a tanácsot igénylő iránti empátiával kell teljesítenie tanácsadói küldetését. Amikor a cél a politika tájékoztatása, esetleg befolyásolása, akkor is az össznemzeti érdekre figyelemmel kell eljárni. A tudományos tanácsadás nem keveredhet saját érdekérvényesítéssel. Azt is figyelembe kell venni, hogy a nyilvánosságnak milyen befolyása van a szakpolitikai döntéshozatalra. A politikai döntések ugyanis alapulhatnak kizárólag tudományos bizonyítékokra, és a különféle érdekcsoportok is felhasználják a tudományt lobbizásuk során.

Az elmúlt időszakban az Akadémia nagyon sokat tanult a korábbi évek tapasztalataiból, és számos tárcának több kényes témában is tudott érdemi tanácsot, segítséget nyújtani. Ez különösen a pandémia kapcsán jelentett rendszeres feladatot, amelynek során nemcsak a tudomány és a politika közötti, hanem a tudományos világon **belüli** vitákat és konfliktusokat is sikerült megfelelő mederben tartania. Itt is utalni kell arra a kiváló munkára, amelyet a különféle kormányzati és szakigazgatási anyagok véleményezésével osztályaink és tudományos bizottságaink, valamint az Akadémia által delegált szakemberek végeznek az állami intézmények testületeiben.

Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy a társadalom számára fontos kérdésekben, mint például a COVID-járvány, az oltások, az egyetemi reformok vagy a háborús konfliktus, az Akadémia választott vezetőinek és testületeinek megszólalásai, nyilvános állásfoglalásai általános elismerést váltottak ki, erősítették az Akadémia iránti közbizalmat.

Ideilleszkedik az a törekvésünk, hogy az elmúlt három év tapasztalatai alapján először az ELKH vezetésével megegyezve, majd ezt követően reményeink szerint **együtt** forduljunk a kormányhoz, hogy háromoldalúan megállapodjunk a kutatóhálózat és az Akadémia számára egyaránt súlyos nehézségeket jelentő szabályozási, szervezeti és működési kérdésekben. A kutatóhálózat ingyenes akadémiai ingatlanhasználata, az MTA tulajdonosi és az ELKH használói érdekeinek természetesen különbözősége ellenére már eddig is sikerült az ELKH vezetésével, mindenekelőtt Maróth Miklós elnök úrral őszinte, a nyilvánvaló problémákra közös megoldásokat kereső együttműködést kialakítanunk.

2. Végre útjára indulhatott a **Középiskolai MTA Alumni Program**, melynek terveiről már a tavalyi közgyűlésünkön beszámoltam. Célja a jövő tudománybarát társadalmának megteremtése, a tudományos életpálya népszerűsítése. Köztestületi tagjaink segítségével próbáljuk a tudományos gondolkodást, a tudomány módszertanát, megbízhatóságát, a felfedezés örömét megismertetni a középiskolás diákokkal, ezáltal felvértezni őket a közösségi médiumokon keresztül rohamosan terjedő áltudományokkal, összeesküvés-elméletekkel szemben.

A nyitórendezvényre a veszprémi Lovassy László Gimnáziumban került sor. Néhány hónap alatt köztestületünk több mint 1600 tagja és 100 középiskola csatlakozott a felhívásomhoz. A részt vevő kutatók mára közel 300 tudományos előadást tartottak, beszéltek munkájukról, a tudományos gondolkodás fontosságáról az alma materükben vagy az őket felkérő középiskolákban. Az idei évtől a program évi 200 milliós saját költségvetéssel is rendelkezik, melynek egy részéből az iskolák szervezőmunkájához, alumni-klubfoglalkozások megrendezéséhez, továbbá a távolról érkező előadók utazási és szállásköltségéhez tudunk hozzájárulni. Újdonság az is, hogy idén egy kísérleti tematikus csomagként a klímaváltozás témakörével foglalkozó oktatási-ismeretterjesztő anyagot állítunk össze, és előadókat is ajánlunk a témában a programra jelentkezők közül. Ősszel pedig ebben a témában tanulmányi versenyt is rendezünk.

3. A tudomány népszerűsége, megbecsültsége mindennek előtt az azt képviselők kiválóságán múlik. A tudósok, kutatók esetében ehhez a kiválósághoz a mércét alapítása óta az Akadémia adja. A közel 70 éve működő tudományok doktora, majd MTA doktora cím, sőt a Bolyai-ösztöndíj vagy a Lendület Program is megbízhatóan, szakterület-specifikus, objektív módszerekkel minősíti és tanúsítja az egyéni kutatói

kiválóságot az életpálya különböző szakaszaiban. Kutatási intézmények, kutatóhelyek esetében azonban eddig nem volt ilyen objektív mérce hazánkban, nem volt olyan kritériumrendszer a minősítésre, amely ennek megfelelt volna. Éppen ezért tartom fontos mérföldkőnek az Akadémia életében, hogy ez a mérce megszületett. A kezdetben a korábbi kutatóintézetek kötődését kifejező **MTA Kiváló Kutatóhely** minősítés újragondolásával és a Kutatóhelyeket Minősítő Tanács megalapításával az Akadémia felépítette az intézményi kiválóság mérésének feltételrendszerét. A minősítés a vele járó presztízs mellett már most is belépő néhány akadémiai pályázathoz, de a célunk az, hogy az MTA doktora címhez hasonlóan a kutatóhelyi kiválóság akadémiai igazolása a finanszírozói, pályázati döntésekben az Akadémián kívül is egyértelmű előnyt jelentsen.

Itt szeretném megköszönni a Tanács elnökének, Hunyady László professzor úrnak azt a rendkívüli erőfeszítést, amellyel ezt az első pályázási kört minden nehézség ellenére sikerre vitte. Az értékelés folyamatáról ő számol majd be részletesen egy külön napirendi pontban. Azonban már most örömmel jelentem be, hogy a Kutatóhelyeket Minősítő Tanács javaslata alapján az MTA Elnöksége a 110 érvényes pályázatból 95 esetben ítélte oda az MTA Kiváló Kutatóhely minősítést a pályázóknak. Őszintén gratulálok a nyertes kutatóhelyeknek, amelyek listáját az idő rövidege miatt most nem olvasom fel, de még a mai napon elérhető lesz az MTA weboldalán. Oklevelüket egy külön ünnepség keretében holnapután, május 4-én vehetik majd át itt, a Díszteremben. A pályázat egyik komoly érdemének tartom, hogy akik most nem nyertek, azok sem távoznak üres kézzel. Ők egy széles körű szempontrendszer alapján elvégzett értékeléssel gazdagodtak, amely fontos referencia lehet kutatóhelyük fejlesztéséhez.

4. Külön szeretném méltatni egy-egy kiragadott példán keresztül az **Akadémia tudományos osztályainak tevékenységét**. A tudományos osztályok az akadémiai küldetés teljesítésének súlyponti helyei. Közfeladataik ellátása mellett tagok, szakértők delegálásával segítik az akadémiai testületek, elnöki bizottságok munkáját. Osztályaink az utolsó közgyűlés óta 610 fővel gyarapították köztestületi tagjaink számát. Örvendetes, hogy osztályaink megőrizték kapcsolatukat az ELKH kutatóközpontjaival, intézeteivel, amelyeknek vezetői az osztályülések állandó meghívottjai. A tudományos osztályok többéves együttes erőfeszítésének eredménye a *Magyar Tudomány* főszerkesztőjének koordinálásával megszületett, *A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltozástól napjainkig* című, nagy ívű összefoglaló.

Valamennyi osztály munkájában jelentős súlyt kap az interdiszciplinaritás elve és a tudományos ismeretek disszeminációja.

Mindezek erőteljesen érvényesültek a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának működésében, aminek ékes példája a II. Osztállyal közösen rendezett, „A történetiség a bölcsészet- és társadalomtudományokban” című konferencia és az osztály *A humán tudományok alapkérdései* című könyvsorozatának idén megjelent, nyolcadik kötete is, amely Bernáth Árpád Goethe és Humboldt korát idéző tanulmányait adja közre.

Hagyományaihoz híven a Filozófiai és Történettudományok Osztálya „A szovjet típusú rendszer időszakának vitatott kérdései” című konferenciája az új kutatási eredmények és emlékezetpolitikai viták fényében vette górcső alá az 1945–1990 közötti idősakkal kapcsolatos tudásunkat, hogy azt szükség szerint revideálja. E céltól vezérelve a korszak kompetens kutatói – ideológiai meggyőződésükre és intézményi

hovatartozásukra való tekintet nélkül – politikailag indifferens közegben fejthették ki és ütköztethették nézeteiket, amihez a Magyar Tudományos Akadémia most is ideális helynek bizonyult. Az osztály fontos szerepet játszott a Magyar Dante Bizottsággal együttműködve a „Tudomány és költészet Dante műveiben” címmel a nagy alkotó halálának 700. évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi konferencia sikerében.

Az I. és a II. Osztály törekvései a közös európai kulturális örökség jelentőségének tudatosításában különösen üdvözlendő. A kontinens belső feszültségei és vitái sokakkal elfeledtetik, hogy a közös gyökerekből táplálkozó sokszínűség megfér az európaiak biztonság, stabilitás és versenyképesség iránti elvárásával. Az európai kultúrkinccs tudományos feltárása és társadalmi tudatosítása fontosabb szerepet játszik az európai identitástudat aktualizálásában, mint a bármiféle ideológia által vezérelt uniformizálódás.

A Matematikai Tudományok Osztályának elmúlt egy éve a magyar tudomány nemzetközi jelentőségének látványos igazolását szolgáltatta Lovász László 2021. évi Abel-díjával és a 2020. évi Bolyai János Nemzetközi Matematikai Díj díjazottjának, Terence Taónak hatalmas hazai és nemzetközi érdeklődést kiváltó díjátadóival és előadásával.

Az Agrártudományok Osztálya továbbra is nyomon követi és értékeli a szakterületén kutató és innovációs tevékenységet végző egyetemek és kutató intézmények eredményeit és működési feltételeit. Feltárja a tudományos és innovációs tevékenység, valamint a mezőgazdaság fenntartható fejlődése közötti összefüggéseket. Ez különösen fontos akkor, amikor a termelést és a lakosság ellátását környezeti, egészségügyi, gazdasági és társadalmi válságok, nemzetközi konfliktusok nehezítik.

Az Orvosi Tudományok Osztálya sokoldalúan folytatta szakmai-tudományos és ismeretterjesztő tevékenységét a COVID-19-pandémia megfékezése és a tapasztalatok feldolgozása, a tévedések, szándékos megtévesztések kiküszöbölése, a társadalom egészségtudatosságának és tudománybarátságának erősítése érdekében. A többi tudományos osztály számára is követendő példát mutattak azzal, hogy állásfoglalást dolgoztak ki és adtak közre a kutatási és innovációs tevékenységekről és értékelésükről az orvostudományban. Ennek az akadémiai küldetéssel összhangban lévő alapelvei minden tudományterület számára elfogadhatók. Nagyon fontos, hogy az állásfoglalást megismerje, megvitassa és magáévá tegye az orvostudományt művelő tudományos közösség, amit az Akadémiának szorgalmaznia és támogatnia kell. Kívánatos, hogy a többi osztály is megfontolja hasonló állásfoglalás kidolgozását a saját szakterületeire vonatkozóan. Az orvosi osztály gesztorálja az újonnan létrehozott osztályközi Sporttudományi Bizottságot is.

A Műszaki Tudományok Osztálya szakértők biztosításával, szakvéleményeivel jelentős szerepet vállalt a kormányzati, szakigazgatási és közigazgatási döntéshozatal tudományos támogatásában. Véleményezték a Fővárosi Területfejlesztési Programot, a 2021–2027 közötti uniós fejlesztéspolitikai ciklushoz készítendő nemzeti alapidokumentumot, a „Nemzeti Akkumulátor Iparági Stratégiát”. Részt vesznek az ITM energia- és klímapolitikai stratégiaalkotó tevékenységében. Az Akusztikai Osztályközi Állandó Bizottság többéves munkájának eredménye is, hogy idén megszületett az EMMI gyermekek hallásvédelmét biztosító rendelete.

A Kémiai Tudományok Osztálya bevezette a hazai kémikusok kutatásainak rendszeres bemutatását és megvitatását az

osztályüléseken. Honlapján havonta közérthető formában figyelemre méltó hazai kémiai tárgyú publikációkat tesz közzé a kutatás és a kémia szépségének és hasznosságának széles körű megismertetése érdekében. Az osztály 2020-ban indította el „Karácsonyi előadás” elnevezésű sorozatát, hogy a hazai érdeklődőknek bemutassák korunk legkiemelkedőbb külföldi kémikusainak munkásságát. Legutóbb Samuel Gellmann amerikai peptidkémikust szólaltatták meg.

A Biológiai Tudományok Osztálya is fontos felvilágosító szerepet vállalt a COVID-19-járvány leküzdésében, mely tevékenysége csúcspontját a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozaton érte el. Az osztály Diverzitásbiológiai és Ökológiai Tudományos Bizottságainak kezdeményezésére megalapította a fiatal kutatóknak szánt „Az év kiemelkedő szünbiológiai témájú doktori értekezése” díjat. Számos közérdekű kezdeményezés indult az osztályról, többek között a Természettudományi Múzeum költöztetésével vagy a Fertő tavi beruházással kapcsolatban. Létrehozták a Bioinformatikai Osztályközi Tudományos Bizottságot.

A Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya és tagjai is aktívan kiveszik a részüket kormányzati programok, fejlesztési tervek, stratégiák véleményezéséből. Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottsága nagyszabású konferenciát rendezett a COVID-járvány gazdasági hatásairól és várható társadalmi következményeiről. Kiemelendő a regionális tudományi konferencia, továbbá három bizottság közös konferenciája a magyar felsőoktatás helyzetéről, az Állam- és Jogtudományi Bizottság konferenciája Eötvös Józsefről, végül a Demográfiai Osztályközi Állandó Bizottság Andorka Rudolf munkásságáról és hatásáról tartott jubileumi konferenciája.

A Földtudományok Osztálya ugyancsak számos, jelentős érdeklődést kiváltó tudományos előadóülést szervezett. Ez az osztály is részt vett a döntéshozók számára fontos szakmai háttéranyagok elkészítésében az energiatermeléssel, a nyersanyag-ellátottsággal, az éghajlati hatásokkal, a vízgazdálkodással, valamint a társadalomföldrajzzal kapcsolatos témákban.

A Fizikai Tudományok Osztálya különösen eredményes a tudomány társadalmi elismertetésében, az eredmények disszeminációjában, amit közzétett programjaik kiemelkedő nézettsége is tükröz. Az osztály nagy súlyt fektet a fizika területéhez tartozó, kiemelt támogatású hazai kutatások nyomon követésére. Ebben az évben a Lézerfizikai Tudományos Bizottság szakterületéhez kapcsolódó négy nemzeti laboratórium mutatta be tudományos programját.

5. **Elnöki bizottságaink** működését is igyekeztünk a korábbinál nagyvonalúbban támogatni. Ennek is köszönhető, hogy a Bollobás Enikő professzor asszony vezette **Nők a Tudományos Életpályán Elnöki Bizottság** a kerekasztal-beszélgetések, motivációs programok és nemzetközi rendezvényeken való részvétel mellett tanulmányírási pályázatot is hirdetett, sőt napokon belül egy angol nyelvű, magyar kutatónőket bemutató kötetet is megjelentetnek. Hozzáteszem, hogy az Akadémia más eszközökkel is igyekszik előmozdítani a kutatónők karrierlehetőségeit. Egységesítettük a gyermekek után járó pályázati kordedvezményeinket, továbbra is nagy sikerrel fut a kisgyermeket nevelő kutatókat támogató pályázatunk, amelynek egyik célkitűzése a női MTA-doktorok számának növelése. A 2019-es, kísérleti jelleggel bevezetett akadémikusválasztási irányelvek továbbvitelének is

köszönhető, hogy testületünk holnap minden bizonnal 8 újabb kiemelkedő tehetségű női levelező taggal gazdagodhat.

Az évről évre kiváló összefoglaló jelentéseket publikáló, Kosztolányi alelnök úr által vezetett **Elnöki Bizottság az Egészségért** a járványhelyzet aktualitásai mellett 2021-ben az 5G mobilhálózatok egészségre gyakorolt hatásáról adott ki jelentést, és ez év elején egy újabb átfogó állásfoglalást publikált az egészségügyi alrendszerek, így például az állami és a magánellátás egységes rendszerben való kezelésének szükségességéről.

Erdei Anna főtítkárhelyettes asszony, majd Csapó Benő professzor úr irányításával **Közoktatási Elnöki Bizottságunk** hiánypótló szakmai rendezvények szervezése mellett két nagy ívű munkán is dolgozik: a digitális oktatásra vonatkozó ajánlások kidolgozásán és egy átfogó közoktatás-fejlesztési ajánlásokat megfogalmazó fehér könyvön. Itt említem meg **Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programunk** 2021-re átdolgozott, a nemzetközi publikációkat előtérbe helyező új kiírásának sikerét, amely összesen 20 kutatócsoportnak biztosít 200 millió forintos támogatást, és amelynek keretét idén 100 millió forinttal emelhettünk meg.

Újonnan alakult **Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságunk**, amelyet Szathmáry Eörs akadémikus vezet, immár 8 munkacsoportban tárgyalja növekvő gyakorisággal a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági aspektusait. A Józsa János professzor úr elnökölte **Nemzeti Víztudományi Programunk** 2021-ben többek között a hazai nagy tavak problémáiról szervezett konferenciát, jelentős szerepet vállalt a Balaton térség fejlesztési programjának véleményezésében.

Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottságunk főtítkár úr irányításával folyamatosan ellenőrzi és szakmai tanácsokkal segíti a

Székház építészeti terveinek elkészítését. Nem méltathatom munkájuk jelentőségét anélkül, hogy röviden ne számolnék be a Székház felújításának állásáról.

Az elmúlt évek felmérései világossá tették, amit az épületben körbejárva magunk is észrevehetünk: az Akadémia hamarosan 160 éves épületének átfogó felújítása és funkcionális megújítása nem halogatható. Ennek a **felújítás**nak vannak elodázhatatlan elemei, például az életveszélyes állapotuk miatt lezárt harmadik emeleti kiállítóterek vagy a gépészet felújítása. A tervezést és a teljes kivitelezést ezért szakaszokra bontottuk. Abban bízunk, hogy a legsürgetőbb feladatokat tartalmazó első szakaszt – a szükséges nagyjából 16 milliárdnyi kormányzati támogatás megléte esetén – a 2024. év végéig be tudjuk fejezni. Ennek a szakasznak a saját forrásból készített kiviteli tervei még a nyáron elkészülnek. Ezt követően indítjuk a kivitelezésre szóló közbeszerzést. Talán inkább szerencsés egybeesés, hogy ezzel egy időben esedékes a Széchenyi tér rendezése is, amelyhez kapcsolódva az Akadémia egy kisebb felszín alatti parkoló építését is kezdeményezte. Egyelőre még sok a bizonytalanság, de nagyon bízom benne, hogy a kedvezőtlen gazdasági helyzet ellenére ezt a bicentenárium miatt is szimbolikus beruházást sikerre tudjuk vinni.

Valóban egy felújított akadémiai épület az igazán méltó környezet az Akadémia és könyvtára megalapításának 200 éves évfordulója megünneplésére, de amit az Akadémia történetéről és jelenéről erre az alkalomra készülve megmutathatunk, legalább olyan fontos. **Frank Tibor professzor úr vezetésével működő elnökségi bizottságunk** felügyelete mellett már idén is készülünk a 2025-ben megjelenő, többévi tudománytörténeti kutatómunkát összefoglaló kötetek megjelentetésére, a **Művészeti Gyűjtemény** vezetőjének, Bicskei

Évának „200 év – 200 szó – 200 tárgy” című, átfogó művészeti programjára, kiállítások, audiovizuális tartalmak összeállítására. 2025-ben az egy hónapos Magyar Tudomány Ünnepe helyett Magyar Tudomány Évét szeretnénk szervezni, tovább növelve a tudományt és az Akadémiát népszerűsítő programjaink számát. Az előkészítésre 2022-ben és 2023-ban 100-100 millió forintot fordítunk, ennek várhatóan többszörösére lesz szükség 2024-ben és 2025-ben. A 2026-os év eseményeinek középpontjában pedig az MTA Könyvtára alapításának 200. évfordulója áll majd, hangsúlyozva, hogy a tudomány lelke és tárháza több évezrede a könyvtár, amely mindig megújuló technikai eszközökkel szolgálja a tudásra vágyó olvasókat és kutatókat.

Szintén főtitkár úr vezeti **Tudományértékelési Elnöki Bizottságunkat**, amelynek egyes pályázatok értékelésén túl rendkívüli szerepe volt abban, hogy megkezdtük az akadémiai pályázati rendszer egységesítését, felkészítve az Akadémiát arra, hogy megerősítse tudományértékelői és pályázatkezelői kapacitását. Ez az akadémiai pályázati támogatások növekvő volumene miatt is feltétlenül indokolt.

A magyar tudományos nyelv ápolásának, szélesebb körű használatának előmozdításán dolgozik É. Kiss Katalin professzor asszony irányításával a **Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság**. Mindannyian tisztában vagyunk vele, hogy – tudományterületenként ugyan eltérő mértékben, de – egyre nehezebb a megfelelő egyensúlyt megtalálni a nemzetközi tudományos élet élvonalába való bekapcsolódás, a tudományos publikációk magas impaktjára és citációjára vonatkozó elvárások és a magyar tudományos nyelv megőrzése között. Fontos, hogy ezek a törekvések ne egymás rovására érvényesüljenek. A magyar nyelv ápolása Akadémiánk kiemelt célkitűzése. Ezért indítunk évi 500 millió forintos támogatással nemzeti programot, ezért emeltük közel

másfélszeresére az Akadémia könyv- és folyóirat-kiadási támogatását, és ezért értékeljük nagyra azokat a javaslatokat is, amelyeket az elnöki bizottság az év során megfogalmazott a magyar tudományos folyóirat- és könyvkiadás terén, valamint a határon túli magyar kutatókat érintő szabad nyelvhasználat jogával kapcsolatban.

Az utóbbi hónapokban ismét napirendre került az MTA-doktori disszertációk nyelvének és nyelvi minőségének ügye. Bár a doktori eljárással és kritériumokkal kapcsolatos döntések a Doktori Tanács hatáskörébe tartoznak, fontos előrelépésnek tartom, hogy a Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság javaslatára megállapodás született arról, hogy a jövőben a *Magyar Tudomány* folyóirat egy különszámaként magyar nyelven is kivétel nélkül megjelennek a doktori tézisek absztraktjai az azokat sikeresen megvédő tudósok rövid fényképes bemutatkozása mellett. Szintén fontosnak tartom, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk a disszertációk tudományos értéke mellett a nyelvi minőségükre is, de a Doktori Tanács véleményét is tiszteletben tartva én sem támogatom a magyar nyelvűség kizárólagosságát követelő elképzeléseket, amelyek minden bizonnyal az új MTA-doktorok számának csökkenését eredményeznék.

Határon túli tagtársaink támogatását és Domus-pályázatainkat évek óta nagy sikerrel gondozza Kocsis Károly akadémikus és vezetésével a **Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság**. Köszönettel tartozom határon túli szervezeteink, így a Kolozsvári Akadémiai Bizottság, a Vajdasági, Szlovákiai és Kárpátaljai Akadémiai Tanácsok, valamint az Erdélyi Múzeum-Egyesület vezetőinek külső tagságunk sokszor kifejezetten nehéz körülmények közti szervezéséért, valamint az Egyesült Államokban működő magyar tudós szervezetek kivételes intenzitású aktivitásáért.

Külső tagjaink az Akadémia tudományos életébe való bevonását elnöki programom egyik kiemelt elemének tartom, ezért is állítottam fel a **Külső Tagok Jogainak Kiterjesztésével Foglalkozó ad hoc Elnöki Bizottságot**. A bizottság nemrég készült el négy témában megfogalmazott ajánlásaival, amelyek a külső tagok jogainak bővítésére, az osztályok munkájába való intenzívebb bevonására, a külső tagok választása szabályainak módosítására és a Kárpát-medencei tagok tiszteletdíjának emelésére tesz javaslatot. A Kosztolányi György alelnök úr vezette bizottság körültekintő munkáját ezúton is megköszönve azt gondolom, hogy a külső tagok jogainak kiterjesztése terén most a már meglévő javaslatok megvalósításához szükséges szabálymódosítások kidolgozásának van itt az ideje. A bevezetésüket követő tapasztalatok levonása után érdemes csak további kezdeményezésekkel foglalkoznunk.

A járványhelyzet 2021-ben sem teremtett ideális körülményeket az Akadémia **nemzetközi kapcsolatainak** bővítéséhez, de online rendezvényekből azért nem volt hiány. Legfontosabb együttműködéseink továbbra is az európai akadémiai szervezetekhez kötnek bennünket, de a World Science Forum partnerszervezeteivel és a Kínai Tudományos Akadémia által életre hívott ANSO-val (Alliance of International Scientific Organisations) is több konferenciát, workshopot szerveztünk közösen.

Idén szerencsére már a személyes jelenléttel megtartott rendezvényeké a fő szerep. Ezek közül hadd említsem meg az Európai Akadémiák Tanácsadó Testülete, az EASAC regeneratív mezőgazdaságról szóló jelentésének budapesti bemutatóját, melyet az Academia Europaea Budapest Hubbal közösen szerveztünk. Több év kihagyás után két hét múlva Budapestre várjuk a környező országok akadémiainak delegációit is a hagyományos V4-es akadémiai találkozóra. Néhány nappal ezelőtti

örömteli hír, hogy az európai kutatási és kutatásfinanszírozó szervezeteket összefogó Science Europe elfogadta az MTA tagsági kérelmét, így a 2019-es kényszerű kilépésünk után 2022-től immár kutatásfinanszírozó szervezetként leszünk ismét tagjai a szervezetnek.

Az akadémiai tudománykommunikáció, a társadalmi nyitás zászlóshajója régóta a **Magyar Tudomány Ünnepe**, melyet főtítkárhelyettes asszony koordinál. Az ő nyitottságára, a Kommunikációs Főosztályunk ötleteire és az akadémiai közvetítésekhez szükséges eszközpark megújítására is szükség volt ahhoz, hogy a kényszerű online átállásból erényt kovácsoljunk. Az MTÜ kiemelt előadásainak nézettsége a 2019-es 4000 fő, akkor még valódi látogatóról 2020-ban 50 000-re, majd a 2021-ben a „Tudomány: iránytű az elérhető jövőhöz” mottóval szervezett rendezvényeken már 116 000-re emelkedett. Ez még akkor is rendkívüli, közel 30-szoros emelkedés a nézőszámában, ha nem válthatjuk át egy az egyben a személyes és online jelenlétet. Ezen az úton szeretnénk továbbhaladni a jövőben, az MTÜ-t, ahogyan a legtöbb nyilvános akadémiai rendezvényt, a járvány elmúltával is hibrid formában fogjuk megrendezni. Tovább szeretnénk javítani az előadások közérthetőségén, és egy új TED-előadásszerű, dinamikus, szélesebb körben is érdeklődést kiváltó témákat vonzó műfajt is bevezetünk, amivel kifejezetten a fiatal és laikus közönséget célozzuk meg.

Bízom benne, hogy a teremben ülők számára is érzékelhető volt, hogy a tudományünnep rendezvényein, de nemzetközi és más tudományos programjainkban is egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak fiatal tudósaink. A fiatalok bevonásának szándéka azt hiszem, hogy mindig is az Akadémia sajátja volt, de a **Fiatal Kutatók Akadémiájának** megalakulásával hirtelen sokkal könnyebb dolgunk lett. A tavaly novemberben aláírt együttműködési megállapodásunk és a 2022-ben az

FKA működését segítő pénzügyi támogatás csak megerősítette ezt a partnerséget. Az Akadémia teljes vezetősége nevében mondhatom, hogy rendkívül nagyra becsüljük fiatal tudóstársaink kezdeményezőkézségét, aktivitását és részvételét az akadémiai köztestület munkájában, amelyről Török Péter az FKA társelnökéként külön napirendi pontban is beszámol majd.

Részben szintén az Akadémia társadalmi beágyazottságát szolgálja és nyitottságát mutatja az MTA és az Akadémiai Klub Egyesület tavaly indított közös rendezvénysorozata „**Művészeti Estek a Magyar Tudományos Akadémián**” címmel, amely a képzőművészet, a zene és a gasztronómia-borkultúra nyújtotta élményeken keresztül hangsúlyozza a tudomány és a művészet közös gyökereit, segíti egyfajta szociális háló, közeli személyes kapcsolatok kialakulását Akadémiánk tagjai között, de tagságunk és a művészvilág között is. A sorozat nyitóestjét magunk szerveztük, majd a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiát kértük fel a következő művészeti program összeállítására, és hamarosan folytatjuk a sort a Magyar Művészeti Akadémiával is a következő, május 23-i rendezvényen.

Szomorú aktualitása van, de szintén köztestületünk tenni akarását és az Akadémia gyors reagálását, tetterkésztségét mutatja az Ukrajnában kirobbant háború miatt menekülő kutatók segítségére indított programunk. Oberfrank Ferenc igazgató úr koordinációja mellett napok alatt sikerült felállítani azt a rendszert, amelyben a hozzánk forduló kutatóknak és családjuknak szállást és ellátást biztosítunk akadémiai ingatlanokban, és azóta lehetőségeink szerint segítjük a kárpátaljai tudományos, oktatási intézmények működtetését is. Köszönöm azoknak, akik máris hozzájárultak az akadémiai segítségnyújtás finanszírozását kiegészítő rendkívüli gyűjtéshez és a Közgyűlés által az előzetes

szavazáson közel egyhangú döntéssel megszavazott éves jótékonyági gyűjtés sikeréhez is. Az MTA felhívásának köszönhetően eddig több mint 31 millió forint adomány gyűlt össze. Ebből összesen 600 000 forintot adtunk gyorssegélyként rászoruló családoknak. Köszönjük a lakások és szálláshelyek felajánlását is. A Domus Vendégház és MTA-tulajdonú lakások felszerelésére mintegy 5 millió forintot fordítottunk, így a jelenlegi egyenleg 25 494 554 forint. A Domus Vendégházban jelenleg 17, Ukrajnából érkezett személy tartózkodik: 14 felnőtt és 3 gyermek, lakóingatlanjainkban 4 család – összesen 13 fő – talált ideiglenes otthonra. Az akadémiai segítő program keretében eddig 54 főnek, köztük 26 ukrán nemzetiségű menekültnek tudtunk szállást és ellátást biztosítani, amikor a legnagyobb szükségük volt rá. Az Akadémia egyik kiemelt törekvése a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola vezetésének támogatása az intézmény működésének biztosításában.

Kétségtől igaz, hogy külső környezetünk és benne az Akadémia helyzetének változása egyfajta kényszert is jelentett a megújulásra, de azt gondolom, hogy sikerrel túlléptünk a követő alkalmazkodás stratégiáján. Fontos eredménynek tartom, hogy következetesen kezdeményező félként tudtunk fellépni, és az Akadémia most sokkal inkább saját sorsának kovácsa, mint két évvel ezelőtt volt.

Külső környezetünknek az Akadémia és a tudományművelés számára kedvező alakítása mellett belső adottságaink is erőteljes fejlesztésre szorulnak. Ez köztestületi szinten az akadémiai életben nem eléggé aktív köztestületi tagság mobilizálását, a köztestületi tevékenységek láthatóságának növelését jelenti. Belső szellemi-kulturális életünk fellendítésére művészeti rendezvényekkel és a klubélet megújításával törekszünk.

Elkerülhetetlen a köztestületi szabályozások pontosabb, egyértelműbb megfogalmazása, aktualizálása is. Folyik a költségvetési szervek átvilágítása és változtatási javaslatok kidolgozása. Tervszerűen folytatjuk emberi erőforrásaink fejlesztését, szakembereink elvándorlásának megelőzését. A pályázati és támogatási forrásaink növekedése és a TKI elvesztése miatt saját támogatáskezelő rendszer felépítése is napirenden van.

A koronavírus miatti fokozott online működés is rávilágított arra, hogy az akadémiai köztestületet kiszolgáló informatikai rendszerek sok esetben alapos frissítésre szorulnak. Az új doktori pályázati rendszerünk túl van az első komoly tesztelésen, amelynek alapján apróbb módosításokat követően hamarosan bevezethető. Szeptemberre tervezzük a már hibrid üléseket is kezelni képes új videókonferencia és szavazási rendszerünk bevezetését, amelynek fejlesztése szintén túl van már az első fázison. Ezután következhet majd az Akadémiai Adattár korszerűsítése, valamint szakértői és értékelői adatbázis funkciókkal való bővítése. Szintén a jövőben várható, hogy a pályázatkezelés terén a korábban az OTKA majd most az NKFIH által is használt és a pályázók által jól ismert platformra térünk át.

Az Akadémia forrásszerző és -teremtő képességét nemcsak külső fellépésekkel, hanem belső működésünk javításával is fokozni kell. Ezen a téren maradt még tennivaló a ciklus hátralevő részében is.

Sok energiát fordítunk az akadémiai vagyongazdálkodás megújításának előkészítésére, amitől forrásszerzési lehetőségeink tágítását is várjuk. Folyik a vagyoni helyzet átfogó feltárása, hogy azután megfelelő átalakításokkal állíthassuk a vagyongazdálkodást az akadémiai küldetés és az azt megvalósító általános stratégia szolgálatába. Egy olyan köztestületi vagyongazdálkodási rendszer kialakítására készül javaslat,

amely felelős költségvetési, hatékony és transzparens piaci, valamint stabil, méltányos partnerségen alapuló ELKH vagyongazdálkodói alrendszerekből áll.

A belső és külső szakemberek előkészítő munkáját a választott vezetők irányítják, felügyelik, de figyelemmel kísérik az erre hivatott testületeink, mindenekelőtt a Vagyonkezelő Testület és a Felügyelő Testület, de a kérdésben szakterületi tapasztalataik miatt különösen járatos akadémikustársaink bevonására is sor került. Itt szeretnék külön köszönetet mondani Németh Tamás VKT-elnöknek, Kovács L. Gábor FT-elnöknek és testületi tagjaiknak, továbbá Vékás Lajos volt alelnökünknek szakértői támogatásáért. A majdan megszülető és a választott vezetők által megfelelőnek ítélt szakmai javaslatok az akadémiai szabályok szerint futnak végig a döntéshozatali folyamatokon, s a legfontosabbak a Közgyűlés jóváhagyásával kerülnek majd bevezetésre.

Végezetül szeretném megköszönni mindenekelőtt vezetőtársaimnak, Kollár László Péter főtitkár úrnak, Erdei Anna főtitkárhelyettes asszonynak és az Akadémia kiváló alelnökeinek, Lamm Vanda alelnök asszonynak, Hudecz Ferenc és Kosztolányi György alelnök uraknak, Oberfrank Ferenc köztestületi igazgató úrnak, valamint a Böhm Gergely által vezetett Elnöki Titkárság munkatársainak, hogy munkájukra, tanácsaikra építve elvégezhetjük a felsorolt feladatokat. Köszönöm az Elnökség tagjainak a mindig építő kritikát, a vitatott kérdésekben tanúsított kollektív bölcsességet és felelősségvállalást, amelyre a döntéshozatal során mindig számíthattam. És természetesen köszönöm az MTA Titkársága fősztályvezetőinek és valamennyi munkatársának

elkötelezett, sokszor a munkahelyi kötelezettségeken messze túlmutató munkáját.

Köztesületünknek és Önöknek, a Közgyűlés tagjainak pedig köszönöm a bizalmat, amelyet mindvégig érezhettem az elmúlt közel két év során. Azt ígérhetem, hogy az Akadémia a jövőben is a tudományos tények iránti feltétlen tiszteletre és a nemzet szolgálatára építi stratégiáját. Ehhez jelentős önbizalmat és felhatalmazást adhat Mádl Ferenc volt köztársasági elnökünk mondata, amelyet az akadémiai törvény beterjesztésekor miniszterként mondott a Parlamentben: „A Magyar Tudományos Akadémia megalapításától fogva a nemzeti önazonosságunk szimbóluma volt, sőt mára annak egyik fő forrásává vált.” Ezzel a meggyőződéssel keressük a lehető legszélesebb körben az együttműködő partnereket az előttünk álló feladatokhoz, ehhez kérem továbbra is a Közgyűlés minden tagjának tevőleges támogatását és „Igen” szavazatát a beszámoló elfogadásához.

Köszönöm, hogy meghallgattak.